

Uitdagende gesprekken in de zaakvakken: kritisch denken als middel en doel

april 2015
Resi Damhuis, Anne-Christien Tammes, Eefje van der Zalm & Arie Vonk

Lectoraat Interactie en taalbeleid **marnix** academie

Waarom dit lied?

2

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Kenniskring

Anne-Christien Tammes
docent-onderzoeker

Resi Damhuis
lector

Arie Vonk
docent-onderzoeker

Eefje van der Zalm
docent-onderzoeker

3

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Programma

- Denkkader
- Didactiekmodel voor zaakvakken met taaldenkgesprekken in het PO:
  - model voor geschiedenis
  - in praktijk
  - model voor andere vakken
- Waar komt dat didactiekmodel vandaan?
- Wat doe je als taalspecialist?

4

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Onderwijs in theorie

5

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Onderwijs in theorie

Doel van modern (21e eeuw) primair onderwijs:
alle leerlingen worden kritische denkers

- academische taal (Schlepppegrel, 2012; Henrichs, 2010)
- "exploratory talk" (Mercer & Littleton, 2007)
  - "accountable talk" (Resnick, 1999)
  - "sustained shared thinking" (Siraj-Blatchford, 2009)
- genre pedagogy (Gibbons, 2009): kritisch denken en redeneren = een genre
- "learning discourse through doing discourse" (Gibbons, 2006)
- dialoog op zich als doel van onderwijs (Wegerif, 2013)

6

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Onderwijs in de praktijk

7

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Taxonomie van Bloom: HOTS

dia 8

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Onderwijs in de praktijk

- leerkrachten (Littleton & Mercer, 2013): forse moeite met interacties realiseren die kinderen uitdagen tot denken en redeneren
- leerlingen (Damhuis & de Blauw, 2011):
  - worden zelden uitgedaagd tot denken en redeneren
  - zijn het niet gewend om uitgedaagd te worden
  - zijn niet gewend om door dialoog te leren: van en met elkaar

9

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Taxonomie van Bloom: HOTS

taaldenkgesprekken in alle vakken!

dia 10

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Hoofdvraag

Hoe kunnen leerkrachten interacties creëren die kritisch denken en redeneren in diverse zaakvakken stimuleren?

- Focus: Historisch redeneren (Van Boxtel & Van Drie, 2008). Hoe kan specifieke geschiedenisdidactiek geïntegreerd worden met interactiedidactiek?
- Implicaties: andere zaakvakken

11

Lectoraat Interactie en taalbeleid

De draad van het verhaal

12

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Geschiedenis in het PO

Historisch redeneren:

- beschrijven
- vergelijken
- verklaren

Waarom toen zoveel verschillende goden?

13

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Combinatie → versterking

Geschiedenisonderwijs:

- Historisch redeneren? → o.a. met taaldenkgesprekken **als middel**
- Onderzoekende houding?
- Multiperspectivisch kijken?

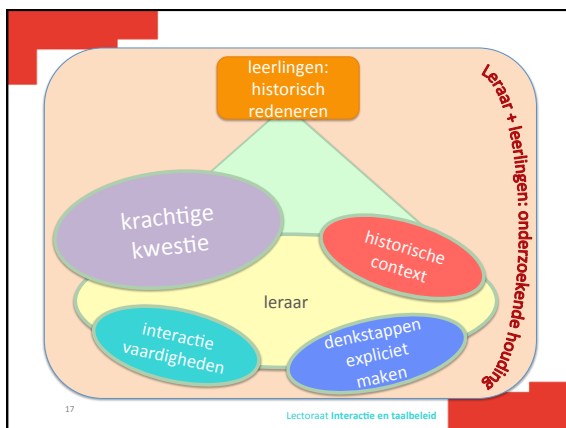
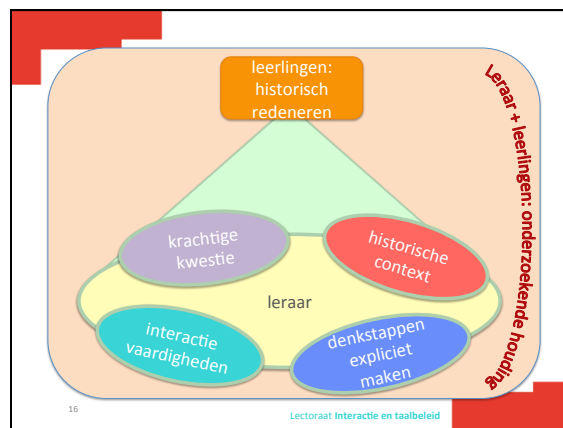
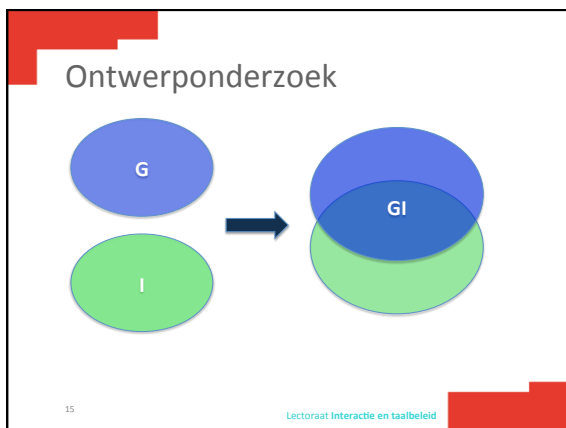
Taalonderwijs en geïntegreerd vak-taal-onderwijs:

- Taalontwikkeling? → o.a. met taaldenkgesprekken **als doel**
- Denkontwikkeling?

→ Voorwaarde: **kwaliteit** van het gesprek

14

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Wat is een krachtige kwestie?

- **kwestie** waar het taaldenkgesprek over gaat
- is interessant, boeiend, uitdagend: *Hè?!*
- maakt kinderen actief: oplossingen, standpunten en argumenten
- schept ruimte: actief nadenken, gedachten verwoorden en uitwisselen:
  - co-constructie van kennis en inzicht
- LK zelf onderzoekersrol; af en toe expertrol: verdiepend punt inbrengen

18

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Krachtige kwestie met en zonder kennis?

In oriëntatie:
Stel je voor dat er **nu**...

Na informatie:
Stel je voor dat je **toen** leefde en...

19 Lectoraat Interactie en taalbeleid

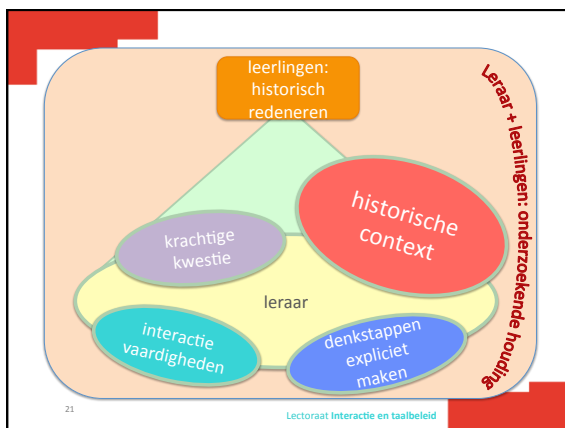
Krachtige kwesties bij GS-doelen

Doelen van de les:
Vandaag leer je dat de Franken de Friezen willen bekeren en dat de prediking van het christendom in Nederland gevaarlijk was.

Om die inhoud heen zetten krachtige kwesties de kinderen aan het denken:

- Hoe zou het zijn als je je nu moest bekeren?
- Wat vind je dat er met de moordenaars van Bonifatius moet gebeuren?
- Kan het verhaal ook anders verteld worden?

20 Lectoraat Interactie en taalbeleid

Beelden die kinderen hebben

- kinderen hebben al beelden
- kloppen die?
- respect voor vroeger: niet 'gek'
- in gesprek krijg je zicht op hun beelden
- in gesprek wordt nieuwe historische info aan beelden toegevoegd
- inleven in andere tijd
- vanuit verschillende perspectieven

Je het verleden eigen maken, daar draait het om

22 Lectoraat Interactie en taalbeleid

Historische context bij Romeinen

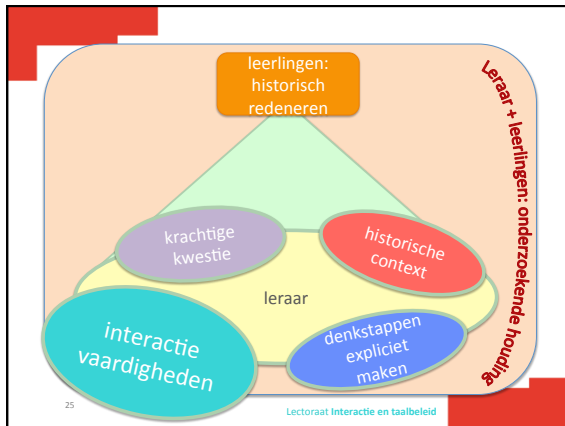
Les	Perspectieven
<ul style="list-style-type: none"> • les 1: De onoverwinnelijkheid 	<ul style="list-style-type: none"> • politiek, cultuur
<ul style="list-style-type: none"> • les 2: Het alledaagse leven van een kind bij een castellum 	<ul style="list-style-type: none"> • maatschappij, gezondheidszorg, economie
<ul style="list-style-type: none"> • les 3: Het toenmalige godendom 	<ul style="list-style-type: none"> • religie, politiek, maatschappij

23 Lectoraat Interactie en taalbeleid

Praktijk: Wie vertelt het verhaal?

- Groep 7, Marciëlla
- Thema: Monniken en ommelandvaarders, uit *Speurtocht*
- Onderwerp: verhaal wordt verteld door oude vrouw die als klein meisje in het gevolg van Bonifatius meereisde en erbij was toen die werd vermoord.

24 Lectoraat Interactie en taalbeleid

Denkgesprekken

Ruimte

- geen controlevragen, maar denkvragen of denkpunten
- stil blijven
- luisterresponsen geven
- minder vragen stellen, maar kinderen op elkaar laten reageren

Inhoudelijke diepte

- inhoud van kinderen oppakken
- verdiepend element inbrengen: expertrol
- complexe taaldenkfuncties: vergelijken, redeneren, argumenteren, oorzaak-gevolg, enz.

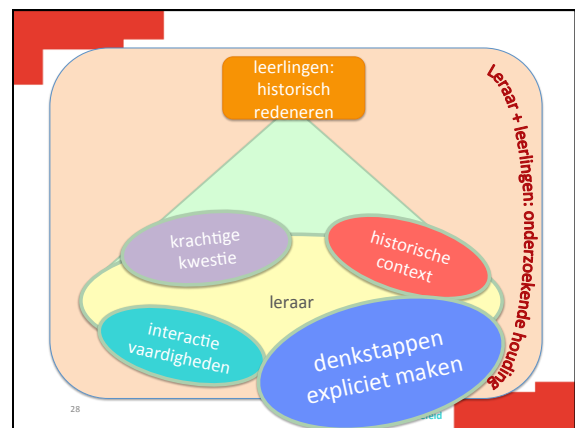
26 Lectoraat Interactie en taalbeleid

Praktijk: Ruimte scheppen

- Juf Tessa, groep 6
- Thema: De late middeleeuwen
- Onderwerp: Nederland wordt één

Kijkvraag: Hoe scheidt Tessa ruimte voor actieve bijdragen van de leerlingen?

27 Lectoraat Interactie en taalbeleid

Leren denken...

- lijn vasthouden:
  - voor leerkracht: om het gesprek te kunnen bijsturen
  - voor leerlingen: om te snappen waar ze mee bezig zijn in het taaldenkgesprek
- lijn expliciet maken = benoemen
- stappen expliciet maken = benoemen
  - ➔ model leidt tot autonomie

29 Lectoraat Interactie en taalbeleid

Steun bij leren denken: voorbeelden

- *We zijn samen aan het onderzoeken hoe het toen ging.*
- *We hebben al verschillende meningen gehoord. Heeft iemand nog een andere mening?*
- *Dit waren nu allemaal voordelen. Zouden er ook nadelen aan zitten?*

➤ Voor geschiedenis... en vaak ook voor kritisch denken in het algemeen

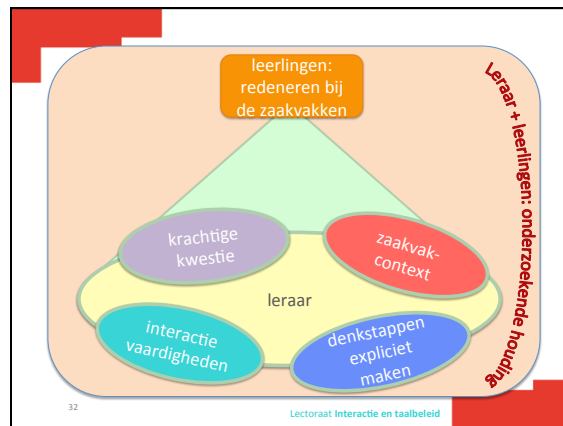
30 Lectoraat Interactie en taalbeleid

Het was echt een eye-opener om kinderen te leren hun autonomie te ontwikkelen, om ze denksprongen te laten maken van toen naar nu. Meester Floris, groep 6

De kinderen zijn intensiever en meer betrokken met de les bezig. Juf Desirée, groep 5

Het vooraf doorlopen van het thema op mogelijke onderwerpen / krachtige kwesties was handig; ik zou dit vast willen houden door hierover met een collega te sparren. Juf Marciëlla, groep 7

31 Lectoraat Interactie en taalbeleid

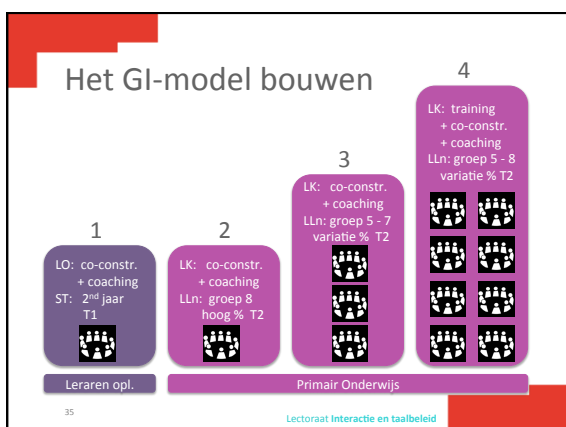
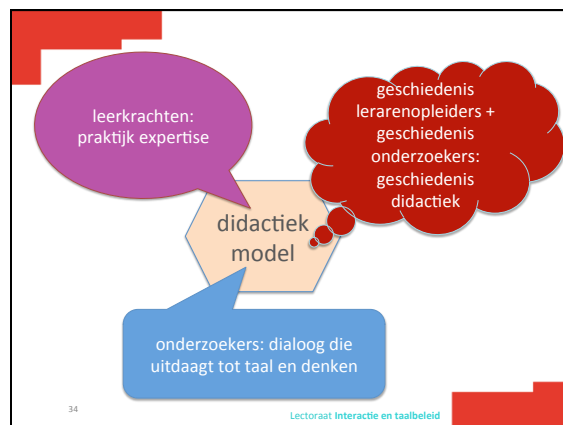

Ontwerponderzoek

Hoe kan **interactie** en **geschiedenis** didactiek geïntegreerd worden in een praktisch model voor leerkrachten PO?

- 4 cycli van Onderwijs Ontwerp Onderzoek
- deelnemers:
  - (student-)leerkrachten
  - lerarenopleiders
  - leerlingen groep 5-8
  - geschiedenisexperts
  - onderzoekers
  - onderwijs experts

33 Lectoraat Interactie en taalbeleid

Aan de slag...

Je krijgt een school die taaldenkgesprekken in zaakvakonderwijs wil gaan invoeren.

- Wat heb jij als onderwijsadviseur nodig om die school te ondersteunen?
- Wat zou je op de website willen vinden en hoe zou je dat willen gebruiken?

- Lever je wensen in m.b.v. het formulier!

37

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Save this date!

- **25 nov. 2015 Symposium middag**
Kritisch denken in alle vakken
Marnix Academie, Utrecht

38

Lectoraat Interactie en taalbeleid

Bronnen

- Boxtel, C. van & Drie, J. van (2008). Het vermogen tot historisch redeneren. *Hermes, jaargang 12, nummer 43*, p. 45-54..
- Damhuis, R., De Blauw, A. & Brandenburg, N. (2004). *CombiList, een instrument voor taalontwikkeling via interactie. Praktische vaardigheden voor leiders en leerkrachten*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Damhuis, R. & Sytema, S. (2011). De leerkracht zet kinderen aan tot denken. De kern van taal- en zaakvakonderwijs. *Basisschoolmanagement, 2011, 05*, 20-24.
- Damhuis, R., Vonk, A., Tammes, A.-C. & Postma, G. (2013). Taal, denken en geschiedenis. Historisch redeneren met kinderen op de basisschool. *Kleio, jrg. 54, nov.*, 4-9.
- Vonk, A. & Sytema, S. (2012) Interactie geeft geschiedenis-didactiek lucht. *Taal Lezen Primair, nr. 1 (april)*, 7-9.

39

Lectoraat Interactie en taalbeleid